

SPOLEČNOST
NÁRODNÍHO
MUZEA / z. s.

200
let

Důležitou součástí dvoustleté identity Společnosti Národního muzea je její nakladatelská činnost, soustředěná v Matici české, založené za tímto účelem v roce 1831. Tato její aktivita pomohla ke kodifikaci spisovné češtiny a utvoření české vědecké terminologie, která zařadila českou společnost mezi moderní evropské národy. V roce 2022 se ke čtenářům dostává mimořádné vědecké dílo z oblasti dějin umění, které se může stát inspirací pro podobné projekty, kvalitně představující kulturní bohatství paměťových institucí.

Lubomír Sršeň, Malované závěsné portréty.
Sbírka oddělení starších českých dějin Národního muzea.
Praha (Národní muzeum – Matice česká – Lika Klub) 2021

PhDr. Lubomír Sršeň

MALOVANÉ ZÁVĚSNÉ PORTRÉTY

NÁRODNÍ
MUZEUM

Kniha, rozdělená kvůli monumentálnímu rozsahu 820 tiskových stran do tří svazků, je úctyhodným završením více než čtyřicetileté odborné práce historika umění PhDr. Lubomíra Sršně, dlouholetého kurátora uměleckých sbírek Národního muzea a předního českého znalce portrétní tvorby. Jeho soupisový katalog 435 malovaných závěsných podobizen shromážděných v oddělení starších českých dějin navazuje na dva stejně koncipované katalogy, vydané v letech 2005 a 2012, publikující portréty miniaturní a portréty drobné. Uzavírá se tak publikační zpřístupnění celé sbírky, jež dosáhla v roce 2021 celkového počtu 1061 malovaných podobizen. Současně je knihou připomenuta a dovršena i dvoustletá historie budování této specifické ikonografické kolekce v Národním muzeu.

I tato závěrečná část soupisového katalogu má všechny náležitosti standardního vědeckého díla, ale v interpretačních statích komentujících jednotlivé portréty je přístupná a srozumitelná i čtenářům bez speciálního vzdělání, kteří o výtvarné umění, kulturu, dějiny či životní styl jeví zájem. Prostřednictvím zasvěceného textu a díky 552 kvalitním barevným fotografiím doprovázeným 192 kreslenými kopiemi malířských signatur si amatér i odborník může udělat dostatečnou představu o proměnách portrétní malby a společnosti na českém teritoriu a zčásti i v sousedních a dalších zemích od první poloviny 16. do první poloviny 20. století.

Sbírka, jež měla být budována především jako „galerie českého národního portrétního“, se časem rozšířila i o podobizny českých Němců, Židů a dalších obyvatel této země, a rovněž osob zapomenutých či zcela neznámých. Kromě maleb vrcholné kvality od předních portrétistů, zachycujících významné aristokraty, obsahuje i průměrné (tedy nejběžnější), ale i diletantské podobizny lidí z nižších vrstev společnosti. Kolekce tak nabízí realistickou a objektivní představu o mnohovrstevnaté podobě portrétní tvorby, neredukované estetickým filtrem, jaký běžně koriguje kolekce galerijního typu. Kulturně-historické pojetí interpretačních komentářů seznamuje čtenáře s osudy jednotlivých portrétů, s nejzajímavějšími fakty ze života portrétovaných osob, všímá si specifických zvláštností některých podobizen, hodnotí jejich uměleckou úroveň a vysvětluje jejich malířské pojetí. Nabízí tak barvitou a mnohostrannou představu o změnách životního stylu během dlouhých čtyř století novověkých dějin.

Mezi nejceněnější příklady muzejní ikonografické sbírky patří například rozsáhlá kolekce rozměrných panovnických habsburských portrétů, soubor podobizen nejvyšších zemských maršálků, císařských i prvorepublikových politiků či celých dynastií lékárnických rodin Firbasových a Grimových. Zajímavými případy jsou historizující fiktivní podobizny zobrazující v mnoha různých variantách například Jana Husa či Jana Žižku. Z neznámějších autentických, a mnohdy unikátních portrétů lze jmenovat například podobizny Jana Amose Komenského, Fridricha Falckého, Bohuslava Balbína, Gelasia Dobnera, Františka Martina Pelcla, Josefa Dobrovského, Kašpara hraběte Šternberka, Josefa Jungmanna, Bernarda Bolzana, Jana Evangelisty Purkyně, Václava Hanky, Václava Klimenta Klicpery, Josefa Resslera, Františka Palackého, Františka Škroupa, Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové, Karla Havlíčka Borovského, Jana Otty, Aloise Jiráka, Naděždy Kramářové, Sidonie Nádherné z Borutína a mnohých dalších osobností. Výjimečně jsou v katalogu zastoupeny i malované podobizny mimoevropského původu, jako například portréty císaře Maxmiliána I. Mexického a jeho ženy Charlotty, namalované v Mexiku.

Kniha je příkladným typem publikace, jaké by měly státem zřízené paměťové instituce (především muzea a galerie) přednostně vydávat v rámci svého hlavního poslání, jímž je služba veřejnosti a snaha po její kultivaci. Solidně zpracovaný knižní soupisový katalog představuje jednu z praktických možností, jak při nedostatku expozičních prostor zpřístupňovat bohaté, a přitom málo vystavované sbírky, ukryté běžně v depozitářích.

